

3. Прилуцький Р. Б. Поняття джерел цивільного права України: потрібні нові підходи / Р. Б. Прилуцький // Право України. – 2008. – № 12. – С. 66–71.

4. Цивільне право України : підручник : у 2 т. / [Борисова В. І (кер. авт. кол.), Баранова І. М., Жилінкова І. В. та ін.] ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасібо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – Т. 1. – 480 с.

5. Алексеев С. С. Государство и право : учеб. пособие / С. С. Алексеев. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 152 с.

6. Бабкіна О. В. Теорія держави і права у схемах і визначеннях : навч. посіб. / О. В. Бабкіна, К. Г. Волинка. – К. : МАУП, 2004. – 144 с.

7. Пархоменко Н. Джерела права: проблеми теорії та методології / Н. Пархоменко. – К. : Юридична думка, 2008. – 336 с.

8. Тісунова В. М., Бондарчук А. В. Господарське право: Навчальний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2009. – 584 с.

Термус В.С.

студент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Проголосивши себе суверенною, незалежною та демократичною державою, Україна взяла курс на кардинальне реформування суспільного устрою, побудову громадянського суспільства і ринкової економіки, в якій функціонування та розвиток ефективної системи господарського законодавства являється одним з пріоритетних напрямків розвитку. Так як одним із основних завдань господарського законодавства є координація діяльності суб'єктів господарювання, то господарським договорам, які являються основним засобом організації відносин між суб'єктами господарювання та важливим інструментом правової організації господарського життя суспільства в цілому, має належати чільне місце в системі господарського права. Господарський договір дає змогу враховувати специфіку окремого господарського зв'язку та узгодити його з типізованими моделями організації господарських відносин того чи іншого виду, а також із загально нормативним режимом правового регулювання.

Окремі аспекти договорів у сфері господарських правовідносин знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В.В. Лаптева, І.Б. Новицького, І.Г. Побірченка, О.А. Беяневич, О.М. Вінника, В.М. Гайворонського, О.М. Неживець, Н.О. Саніахметової, Н.І. Овчинникова, В.В. Мамутова, В.С. Щербини, М.К. Галянтича та ін. Однак комплексного дослідження господарських договорів цими авторами не проводилося, що і зумовлює актуальність даної теми [2, с. 112].

Як особлива категорія господарського законодавства і права України, господарський договір має певну правову основу. Господарські договори в Україні з прийняттям Господарського кодексу регулюються: а) загальними (про зобов'язання, договір, зобов'язання, що випливають з договорів) і спеціальними (купівля-продаж, поставка, контрактація сільськогосподарської продукції, постачання енергетичними та іншими ресурсами, лізинг, підряд, будівельний підряд, виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, перевезення, транспортне експедирування, зберігання на товарному складі, позика, кредит, банківський вклад, банківський рахунок, факторинг, комерційна концесія тощо) статтями Цивільного кодексу; б) нормативно-правовими актами господарського законодавства: Господарським кодексом, законами України про окремі види господарської діяльності (інвестиційну, зовнішньоекономічну, транспортну тощо). Ні Господарський процесуальний кодекс України, ні Господарський кодекс України не містить визначення господарського договору, хоча в ГК України йому присвячена ціла глава – 20 «Господарські договори».

В юридичній літературі існує думка, що категорія господарського договору є застарілою, яка застосовувалася за планово-розподільчої економіки і втратила актуальність в ринкових умовах господарювання, адекватними яким є підприємницькі (комерційні) договори. На думку І.І. Бочкова це твердження є хибним, так як поняття підприємницьких договорів є вужчим і співвідноситься з категорією господарських договорів як поняття господарської діяльності і комерційної діяльності, тобто комерційний договір є різновидом господарського договору, що опосередковує переважно майнові відносини у сфері підприємництва і забезпечує досягнення комерційного результату (отримання прибутку) [3, с. 60].

У своїх працях В.С. Щербина зазначає, що господарський договір – це домовленість суб'єкта господарювання з іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх прав та обов'язків у сфері господарювання. Крім того, поняття господарського договору можна визначити виходячи зі змісту ст. 180 ГК, а саме: господарський договір є угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань як погоджених сторонами, так і тих, що беруться ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства [1].

На основі проведеного аналізу думок різних вчених під господарським договором слід розуміти нормативно закріплена домовленість, укладена за встановленим змістом та формою, між суб'єктами господарювання, суб'єктами господарсько-організаційних повноважень, не господарюючими суб'єктами – юридичними особами, спрямована на встановлення, зміну чи припинення прав і обов'язків, досягнення конкретної мети та забезпечується у випадку порушення можливістю застосування небажаних наслідків. Тобто, господарський договір є основним засобом організації відносин між суб'єктами господарювання, гнучким регулятором господарської діяльності та інструментом її планування, формою і засобом організації господарських зв'язків. Господарський договір є формою вираження господарського зобов'язання. Йому притаманний особливий суб'єктивний склад, специфіка діяльності суб'єктів господарювання, а також предмет і мета, для досягнення якої укладається цей договір.

Коли ми говоримо про договір як самостійне джерело господарського права, то маємо на увазі не нормативні договори, до яких у теорії нормативного договору відносять: а) внутрішньо-державні нормативні договори (типові договори, примірні статuti, «формуляри», засновницькі договори про створення господарських товариств, статuti господарських товариств); б) міждержавні (міжнародні) нормативні договори (угоди, конвенції, пакти і т.п.), а договір, який укладається виключно внаслідок власного волевиявлення сторін. Тобто, такий договір виступає єдиним регулятором суспільних відносин, що породжуються ним, і ніщо більше. Це означає також, що тільки сторони визначають зміст договору і суд чи інший орган, який розглядає спори, що витікають з такого договору, може і зобов'язаний вирішити їх з посиланням

виключно на його умови, оскільки законодавством він не регулюється [5, с. 344].

Договір як самостійне джерело цивільного права закріплений у ст. 6 ЦК, якою передбачено, що сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства. Сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд тощо.

Пересторога у використанні договору як джерела цивільного права і регулятора цивільних відносин полягає тут у тому, що договір має відповідати загальним засадам цивільного законодавства, визначеним ст. 3 ЦК. Крім того, сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами. Також варто зазначити, що в ЦК є багато договорів, які по суті є господарсько-правовими, тому існує потреба їх закріпити у ГК, прикладом цього є договір консигнації.

Положення про договір як самостійне джерело господарського права міститься у ст. 174 ГК, якою прямо передбачено, що господарські зобов'язання можуть виникати з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать [4, с. 355].

Таким чином, на відміну від ЦК, у ГК закріплено суттєве обмеження у використанні договору як самостійного джерела регулювання господарських відносин – він не може суперечити чинному закону, з чого випливає, що сторони не мають права відступити від закону і врегулювати свої відносини договором на власний розсуд, якщо ці відносини законом врегульовані.

Отже, можна дати таке визначення. Господарський договір – це зафіксовані у спеціальному правовому документі на підставі угоди майнові та організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їхньої господарської діяльності (господарських потреб) із врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів. Інакше кажучи, договір – це домовленість сторін про певні права та обов'язки, яка має на меті досягнення певного результату і викладена в письмовій формі. Остання не є обов'язковою для деяких видів договорів, але доцільно укладати договори доповнення до них

та додатки письмово. Тоді в разі виникнення спору ви матимете письмове підтвердження існування зобов'язань між вами та контрагентом.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Бочкова І.І. Концепція, ознаки та значення господарського договору за законодавством України / І.І. Бочкова // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 111-115.
3. Прилуцький Р.Б. Договір та звичай як джерела господарського права України / Р.Б. Прилуцький // Юридична наука. – 2012. – № 6. – С. 59-70.
4. Тісунова В.М., Бондарчук А.В. Господарське право: Навчальний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 584 с.
5. Теоретичні проблеми господарського договірного права [Текст] : дис. .. д-ра юрид. наук: 12.00.04 / Беяневич Олена Анатоліївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 569 арк.